

A black and white photograph showing a large crowd of people gathered in front of a multi-story building. The building has a sign on its roof that reads "РЕШЕНЫ ВОПРОСЫ ЖИЗНИ" (Life's questions are solved). The crowd is holding flags and banners, and a large truck is visible in the foreground. The scene appears to be a public demonstration or celebration.

2-ги арын ● 1971 ч. ноябрь 8

Д. А. ФУРМАНОВ

Алдарың Чапай дивизионынын комиссары, хамааты да-
йындык маалыры Васильев Иванович Чапайович оңуу
Д. А. Фурманов совет кижилерге эки билидиги. Оңу «Ча-
пай», «Кызыл десант» деп чогаалдарын тыя дыкта парлан
үндүрүш. Дмитрий Андреевич «Үймөз» деп ший-
ни тыя дыкта оңулдурган, бистиң театрың сценазынга
баа көргөсөң.

Д. А. Фурмановтун төрттүнгөн хундөн бээр 80 жыл
болуп турары-биле холбаштыр оңу «Шакыр» деп расказын
моон алаанда парладымыс.

Шакыр

Почта-биле менде үш шуд
хире мен чедип келген денер-
даан. Багай орука оңу кая-
тап оңурун бар чор мен.
Сташылдан чүлө 60—70 ку-
лаш хире ырап чорумда, чү-
гүм мырышай шимеңсөөн.
Арбатта чедө, албас хире бо-
лу бердим. Кайнар чор деп
боланын турдуң.

— Ай, эш-дээр, дузала-
жыйн.

Улус арамыншап шыла-
жыттың, татар бөрүтүң татар
кызын чүп кылды, аякың са-
лар, хаан чамашыларым.

Үгү чинге, шимеңсөөн.

— Төлсөр аякым чок ийин,
күжүрүм...— дидим.

— Шодай картошка оңу-
туп чор сен бе?— деп, холең-
ниң картошка хевээр алыр
дөөңгөң, ол айткым.

— Чок, помидар-дыр.

— Помидар де? Кайнар ап-
пар чыдырым ол.

— Ырак, Арбатче.

— Ырак, Арбат че? Кай,
мен оңурун.

— Адыр, күнүрүм, кады
сөөртүсүңсө дээр боор, сенээ
дузалажыйн.

— Калы эки, харыя, кады
че.

— Каш дээр сен, ычаш.

— Рубтай бер.

— Че, ыдым-дыр, чорудуң.

Чорудуңсөң.

Колдуңда орукан чоруп ор бис—мала
доп, хар чамаш черлерге
миче бар.

Акжыны Шакыр дээр болду,
аштап турган Поголовский
дөңсө келген. Чүлө дүүн чаа
калайым жокчурун каан, бир
таркыч харыя уруу-биле ар-
кан. Ам оңу каячарым, чү-
нүң-биле чөмгөрүн билбес,
боду ажал тыппаал, улут во-
кааларда тояп чоруп турар.
Шакыр оңу ажал тыппаал,
улус чүвөн дажыкыр дөөгө,
стапшылды дажыкычары ар-
дерик. Оңу хары бейең ап-
кан, мырышай копкан, аар
аагыла тыппаал.

— Дөмбө-ле дажыкылар
апаар—деп, ол чуталаар.

Чөмөнчүлөр боза—дажы-
кылар-ла. А дажыкылар боза-
жыла—мен чөмөсө сен.

— Мырышай копкан кызы
ышкыныч чүл. Шакыр, хаар-
жакты кышкы көдүрер сен?

— Хлеб черек богаңда—
күш бар, хлеб черек чок бол-
за—күш чок.

— Дүшпө чөмөнчүң бе?

— Дүүн чөмөнчөң мен.

— Бөгүн чөм чилди бе?

— Чок, дүүн.

— А чөмөнчөң сен бе?

— Ияе, хлебтен бер.

— Бээр мен. А сая уруу-
ну ким чөмгөрүн турар чү-
вө?

— Хаалганы кыжынын ка-
лайы бар. Ол уруугуң. Бар-
ла ашканын аяа бериптиң,
шүттүң.

— Ыракта чурттап турар
сен бе, Шакыр?

— Тагаскыла.

— Ынаар чадап чорур сен
бе?

— Үргүлү чадаң. Ам кай-
нар, акча урууга херек
болтай.

Оң буттарыңа коорүмге
шыла-биле шырын каан, са-
дар чүвө, буттары шүптүзү
суг апарган, хир-чамы ааюк.

— Буттарың оңу-дур, ал?

— Көзөдө ол оңуруң чүвө.

— Адырас-тыр бе?

— Эчөө чораап, буттарың
арып тур.

— Эмнедип тур сен бе?

— Оңу сонда эмнеге бар-
баан мен. Сташылда чоруп
турдум. Акылдар херек.
Урууга акча апарып тур-
дум.

Уаңу орука ааюк чуга-
лаш каагытасы. Хөлекчи-
теп чоранып чуталаал бер-
ди. Оң-бүлөңгөң тозут, инди-
кентип чоранып ол чөмө
парты корбон. Бир-ле чүвө
апа-ла чөмөсө болулар, а оңу-
нүң ийги чөм кылаң. Ам
уруу-биле артык бол.

— Уруугу хей төрүң кады
— деп, Шакыр мича дидир.

— Уруугу төрүсөң турган чүвө.

— Сүт чок, хлеб чок, ап бар-
уруугу төрүсөң турган чүвө.

— Багай чурттап турар-
дыр сен, Шакыр. Ам ак-
жыңыр бе? Чүвө дөңсө
сеп—амыдырал акжыңыр бе?

Оңу малай турар чүвөн бар
бе, идегеси бар бе дээрин
билип алмаккан кызы мен.
Айткырым Шакыр билбейн
баар боор деп, хары кара-
дап турдум. Көорүмге, билди
каап-тыр: нараткы чымы-
кылаңы, чара көрдүңү, ая-
кыкы берди.

— Шүптү чүвө эки болур.

— дидир.

— Ян чүвө кайыл мичаш—
леп, оңу айткы бердим, —
түрөңгөң корбөсө бе.

— Ам хары багай-дыр. А
бар алаарга—эки болур.

— Сен ааа каның чедир
чурттай аар сен ааа, Шакыр.

— Урум чедир чурттай
боор, урум.

— Совет деп чүл, бизир сен
бе?

— Совет? Оңу билр мен,
Советке чордум.

— Чок, оңу каячар соңу-
рун, кым соңурун, чүвү кы-
лырын билр сен бе?

Шакыр оңу менээ таймаш-
тырлап бээр дөңсө чөмө-лаа
оралдажыра, чүвө бүтүдү.
Мен ааа таймаштырал эгеле-
ди.

Ядым кызы чок болур
бе?—деп, далам-бале ол ай-
тырды.

— Чок болур, Шакыр.

— Шүптүсөң ажалдаар бис
бе?

— Шүптүсөң.

— Леппи мича дөңсө бе?

Ол айткыдаң өөрүшкүчү-
биле чырыш кыдырым.Оңу-
биле Леппи дугайында чү-
чүл чуталаашаң улус бол-
гай бис—Шакыр оңу адың
багыт алдың.

Мичашаң, бе карангы бу-
дүзүк кызы бери. Леппи-
ниң адың чүлө күш-ааыл ду-
гайында чугалааң чөмө аап
болур-дур. Леппи болган
ааыл дээр—чөмөсө чүвө-дир
дээрин билр, оңу бодоп чо-
руу болганы ол-дур ийин.

Орука нин шак иштинде
чугалаашаң чөмөнчө кая-
чп төндүр чуталаар боорур.
Дөкөгөн-бе чөмө чүл дээр-
ге, мича чугалааң чүлдерим
оңу сөткөңгөң кире берген
хире болду, оңу-биле карангы
турган, оңу билдим, ол оңу-
рушкүчү болду, бе аагың
мыкың кылдыр, ол хаа чуга-
лаашаң ааа мырышай чуга-
лаашаң-лаа чорал боор.

Хөлекчи кыдыраң нин
холдп ап алган, оңу көрө-
пө, ааюк сөткөңи хаа
берген, өөрүшкүчү апарган,
бодуңу ырак «Тагаскыла-
че», аштан чыдар чаш уруу-
че чорутуң.

1922 чылдың март 10.

(Төңүзү, Үлөс № 265
солдуңа)

ОКРЕКТИН маалырының
арткөн оруудан оңу та-
варышканы халаптыг
шурттайыг дүңө катан эң
кылаң.

Лай эткан. Ол харың ча-
ры бокал, шурттайың ку-
жү, өөрөткөн эдик аштан
муукучуга чыжыткан бээр
деп, орачок сузалаң. Ол кө-
төн өртөңгө соонтун дидире-
ниң дам барган. Дагылар, шо-
дөр ала-шокар. Чартык хун,
бүдүн дүн иштинде чөмө-
мөй, карак шимбөй кыла-
тап, тошкун келген кадары-
даа, туруш шөгүрөң. Хой-
лары аааа угай шимеңсөп
эгелеңшаа, оңу алай көрү-
дөн. Хойларың үстүң чыт-
лаң, оңу-мөңдөнй мича.

Бодуга дааскан ажал-
керек дөңсө сажымы аарып,
сарып чоруп, бөргөргөң та-
рышкың ундарып, салдым
көрбөң, уаустуң мерген чу-
гааңда деп, «олутту» ола-
чак, чыдымын чырап чок
көор, шымың, ая сөткөңдүң
колхозчу—Осур-оол Тумат
бодуңуң халааңы мичаар
тигилээң!

БОДУНГА негелдениң, кы-
лаң ажалың шүтүңдүлөң
кы-бүлө көор биче-
сетккандиң маалың чоңуңуң

1908 чылдың чазың бир
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

ЧОРГАРА

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура-
лап хойжыңуң бейең хар
халааңың сохкоңа байыра-
дыг байлаңа демдөңсөң.

Хойжуга байыр чедирер-
биле оңу аагыңа маалың эң-
оор, сохкоңуң партия биче-
гаш хой-интиң организация-
ларыңың талозекчилер, ССРП
Өвүр райкомунуң бир-
ти секретары, партия обкому-

хуну харысалаңыг ажал-
чык чедип келтирсең. Пар-
тия келтирүшө калдыңа,
бейең харың ажал-интиге
СРП келтирүшүң биледиң
ол байырың хураңа тыме-
кан. Хоочун ажал-интиңиң,
коммунист адыңа чүрөң-
тиң ханымадан үгөң чымың
сөстөрү, эки күсөдөрүң эң-
оор, удурут ажал-интиңиң
хону чугалаашаң.

Корүсөң улут идегел-
хуну Осур-оол Чамысеви-
ниң амыдыралыңа эң-не ас-
кекелитиң хун болуп артып
калат. Республиккада сура